

Nærværende 18de Seculi Character.

Fierde Stykke.

Udkastet af

Peter Friderich Suhm.

Nu omstunder findes næsten intet Euro-
pæisk christent Land, hvor jo Videns-
skaber og Kunster blomstre enten lige
saa meget, som i fordum Dage, eller og
langt mere. Til den første Classe henhøre de
sydlige, og til den anden de nordlige Lande.
Man maa og tilstaae, at i ethvert Land
ere for nærværende Tid flere Personer under-
rettede i Videnskaber end nogensinde forhen,
da de, saa at sige, vare arvelige i visse
Slægter og Stænder, som i Egypten, og
vovede sig ei uden for deres afpælede Grænd-
ser, saa at den hele Almue var overmaade
ukyndig og vanvittig. For denne Kundskabs
Udbredelse til saa mange Personer har man
meget at takke det ringe Kiøb, hvorfor Bø-
ger nu kan anskaffes, tilveiebragt ved den
fortreffelige Kunst, Bogtrykkerie. Hæn-
delse, at jeg saa skal kalde det, eller visse til-
Ehr. Selsk. Skr. 4. D. S fæl.

fældige Omstændigheder, og ei vor Bidd, maa derfor tilskrives det Fortrin, som vi herudi have for de Gamle. Ved Bogtryk, Frierierne ere saa mange tusende Exemplarer af Bibelen og af andre, saa vel gamle som nye, gudelige Bøger, blevne adspredede overalt: Af dem have Menneskene bedre lært at indsee og kiende deres Pligter end forhen. Denne større Indsigt i Religion, i Videnskaber, i Kunster, har gjort os fredelige; den første, ved at vise os Forsængeligheden af Ære, af Rigdom, af Verden; ved at vise os, at de eeneste bestandige gode Ting ere alene at finde i den anden Verden. Den, som er fuldkommen overbeviist om Religionens Sandhed, paa hvis Hierte dens Kraft virker, han er fuldkommen dydig, han er den beste Borger, den lydigste Undersaat. Videnskaber kan ei dyrkes uden Stilhed, Muserne elske Ro, flye Bulder. Deres ivrige Dyrker, indtagen af deres Deilighed, elsker intet saa høit som dem, flyer de Ting, som kan hindre ham fra ideligen at omgaaes med dem. Trompeten rører ham ikke; han hører neppe dens Lyd: Lad mig i Ro beholde mine Cirkler! er hans Symbolum. Den Riges Trang til Afveepling i Fornøielse, den Fattiges Trang til Føde, opfostrer Kunsterne; her skeer Bytte: den Riges Penge; den Fattiges Gaver. En stille Maade at nære sig paa, en Maade,
som

som fører Fornøielse med sig, en sikker Maasde, gjør, at Kunstneren aldrig med god Billie ifører sig Harnisk, aldrig vover det Bisse for det Uvisse. Siden den sande Christen, den retskafne Lærde, den flygtige Kunstner, elsker Fred, og der nu omstunder er meer Anledning end i fremfarne Tider til at blive alt dette, saa maa jo heraf nødvendig flyde, at vi ere fredeligere, end vore Forsædre; og hvo tør nægte det, som kun nogenlunde er bevandret i alle Tiders og Landes Historier? Vel føres Krig nu, ligesaavel som tilforn, men ei saa ofte, ei saa længe. Paa en særdeles Fred følger en almindelig overganske Europa. Aldrig tilforn har denne Verdens Part kunnet rose sig af Fred overalt i nogle Aar efter hinanden. Hvorfor skeer det da nu? Ovenmeldte Ting have virket Fredelighed i Kongers Hierte, i deres Sind, som styre Staterne, eller i det mindste viist dem, at deres Belfærd og Fordeel bestaaer i at beskytte og forfremme dem; og det kan ei skee, med mindre en Mængde Personer ere fraskilte og opofrede alene til at dyrke disse Ting. Heraf flyder, at staaende Krigsmagt maa holdes, at Krigen fornemmelig yttre sine Virkninger paa den, at Mangel paa Recruter snart indfalder: Jeg kan ei tage Præsten fra sin Kirke, den Lærde fra sin Bog, Maleren fra sin Pensel,

Riobmanden fra sine Regninger, uden at ødelægge mit Riges væsentligste Fordele: Jeg faaer og kun flette Soldater, Personer, som ere uskikkede til Krig: Saaledes tænker en Konge i det 18de Seculo. I gamle Dage, helst i Middel- Alderen, laae Kunster, Videnskaber, begravne, Religionen sagdes vel at være til, dog det var kun dens Skygge. Alt Levende var derfor Soldat; Præsten brugte meer det verdslige end det aandelige Sværd. Krig kunde ei ødelægge Kunster og Videnskaber, som ei vare til. Krigene vare derfor uophørlige, og toge aldrig Ende. Hvor sandt det er, at staaende Krigsmagt er en Folge af Videnskabers, af Kunsters Udbredelse, af Fredelighed, det sees unegteligen deraf, at Romere, Græker, Perser, Egypter, Carthaginenser, lærde, vittige Folk, havde staaende Krigshære. Men hvorfor vare de da ei ogsaa ligesaa fredelige, ligesaa milde som vi? Hvorfor findes saa mange og merkelige Spor efter Grusomhed hos dem? Fordi deres Religion var fiendskelig, førte til Laster; vor derimod aandelig, og fører til Dyder. At de ei endda vare verre, og at store Prover af Dyd findes hos dem, maa tilskrives Videnskaber, Philosophie, og det menneffelige Hiertes naturlige Omhed, som ingen Omstændigheder formaae aldeles at forderve.

Men foruden Fredelighed og Mildhed merke vi og, at en særdeles Blodhed og Rivalenskab i Sæder herske iblant os, hvilke hindre, at vi ei ere saa dydige, som vi ellers vilde være, om Fredelighed, Mildhed, alene opvarmede vore Hjerter. Hvoraf kommer saadant Tillæg? Kunster, Videnskaber, opfinde utallige Ting, forøge Livets Bequemligheder, opirre og kildre derved vore Passioner. En Bogn er en beqvem Maskine; den er nyttig, naar Veien er lang, er ond. Strap siger Bellyst: Det er fornøieligere at fiøre, end at gaae; den Bevægelse er saa angenem, hæftige Bevægelser ere skadelige for Sundheden. Strap siger Hovmod: At du ager i Bogn, det er Tegn til, at du er meer formuende end den, som du overstænker, gaaende til Fods. Strap siger Forsængelighed: Det Guld, hvormed din Bogn er ziret, den Venus, som smiler paa den, de Forhøininger, de Udhulinger af Lovverket, de fire Tienere bag paa, de drage alles Dine til sig, de prise dig lykfsalig. Imidlertid pines Narren, som omslæbes i Bognen, af Podagra; hvorfor Nar? Fordi han vil være virkelig lykfsalig, paa det han kan holdes for lykfsalig i egen og andres Indbildning. Det er kommet saa vidt, at det er i visse Lande Merke paa heroiff, paa gammeldags Dyd, at gaae til Fods. Aldrig skulde man have tænkt, at

den Tid kunde komme, da Dyden sad i Fødderne. Den Mathematicus, som udregner Bognens Friction, og opfinder en ny Art af Bogne, som gaaer lettest, støde mindst, han er fordybet i sine høie Betragtninger, han lever tarvelig og forborgen, og tænker ikke paa, at han rækker Bellyst Haand, at han er et Mittel til at fornødre Menneske: Slægten. Den Maler, som skildrer Bognen i Mignature, den Forgylder, som gjør, at den blinker lig Solen, den Billedhugger, som giver den hundrede Skikkelse, mener kun derved at føde sig og sine; forestiller sig ei, at han udfordrer Sygdomme til Kamp, at han opjager Passioner af deres skjulte Leie, at han ernærer Esculapii Sonner. De sande Tilbedere af Gudsfrugt, Wiisdom, Bidd, de ere, helst de tvende første, altid dydige, thi de sidste foreene ofte Bittighed og Galskab; men alle ere de ofte uvidende en uskyldig Anledning til det modsatte. De danne mange halvlærde, halvdydige, som mange Onistændigheder, hindre fra at blive fuldkomne. Det er ofte værre at være halvlærd, end aldeles vankundig. Man lader sig da ei sige; man vil være andres Leder: man bliver det og ofte; thi de fleste ere endda meer vankundige: man griber da Nubem pro Junone. Religionen byder os Mildhed, Menneske: Kierlighed, Fred. Fornuften priser

priser alt dette letteligen som got. Livets Besværligheder og Fornødenheder, som nu ere saa mangfoldiggjorte, lokke os Bifald af; vi ere herover udvortes mere fredelige, mere menneffelige, end tilforn, men ei af Kierlighed til Dyd og Sandhed, men virkelig og alene af Bøllyst, Magelighed, Kielsenkab. Dog, dersom disse sidste ei førte til andet end Fred, Mildhed, saa kunde det være lige meget i Henseende til Verdens udvortes Tilstand: Men de avle Overdaad af sig, og den opflækker igien mange baade onde og gode Børn; den avles af Videnskaber og Kunster, helst af de sidste, og den avler igien dem. Her gaaer alting i en Cirkel. Overdaad er, efterat vi have forladt den naturlige Tilstand, næsten nødvendig: Uden den skrante Videnskaber og Kunster, og uden dem vilde i en selvgiort og unaturlig Tilstand Uendigheden søges langt over al Forestilling. De alene gjøre Livet i nu værende Forsætning taaleligt. De opfylde vore Tanker, de fordrive Tiden, de hindre, at Livet ei bliver os til Byrde, efterat vi ere gangne længer med vore Tanker, end Naturen bød.

Fred og Overdaad frembringe og føde Handel. Den første giver Leilighed og Tid at tænke derpaa, at forsøge de Næringsmid-

fornemmelig understøtte Handelen, at fortsætte den i No. Den anden gjør Handelen nødvendig: Til Chinamaa seiles, for at lædse vor Gane med Thee; til Arabien, for at kildre den med Caffee; til Persien, for at pryde vort Legeme med en Orms Excrement; til America, for at forandre Melkens naturlige Sødhed. Uden disse Herligheder kan der ei leves i det 18de Seculo. Overdaad opfostrer Handelen, og Handel beviser den igien samme Tieneste. Men ligesom Fred, Overdaad, Handel, staae i noie Forbindelse sammen; saa staae og Krig, Overdaad, Handel, hvilket man ei skulde tænke. Saa snart et Folk fanger flere Sild, flere Cabeliau end et andet, plukker flere Caffeebønner, planter flere Sukkerror; strax skriger Politiquen i et andet Land: Det kan føde, sætte i Arbeid, flere Indvaanere end hos mig; strax skriger Overdaad: Det drikker Caffee, denne Himmel-Drik, for bedre Riob. Man griber da uden Betænkning til Sværdet, og myrder sig af lutter Kienskab paa de Canadiske Isbjerg, farver den Cannibaliske Strand med sit Blod. Det samme Principium, som gjør Krigene i visse Maader mindre grusomme, og uden Tvist mindre langvarige, gjør tilligemed, at de ei reent affkaffes. Folkenne vare tilforn indskrænkede inden snevre Grændser; nu strække de deres Arme ud
 baade

baade mod Osten og Westen. Handel flytter vore Kaserier Verden om, tager Samorin og Store Mogol til Bidne paa vor Velendighed, og lærer dem, at Franske og Engelske ere til i Verden, og forstaae at slagte paa en flygtigere Maade end de. Men Handel gjør tilligemed det ene Folk bekiendt for det andet, lærer os, at alle fornuftige Skabninger paa denne Klode ere Mennecker. Indbyggere, lodne som Bjerne, med Ansigtet paa Brystet, Mennecker, som levede alene af Lugten, ere forsvundne, siden Handelen blev udvidet. Den philosophiske Geist, den sande philosophiske Geist, er bleven mere almindelig, siden Handel har aabnet den ganske Verden for os. Den bestaaer i at være tvil- og frygt-som i at domme, i at samle utallige Erfarenheder, i længe at sammenligne og adskille dem, i at holde sin endelige Beslutning meget længe tilbage, i at studere Mennecker i Mennecker selv, i at være medlidende over vor Slægtes Bildfarelser, i ei at forfølge nogen, i ei at domme alle andres Skikke og Meninger efter sin egen, i at see vel, en Kunst større end Mængden tænker, og maaskee den største af alle. Himnellske Geist opliv alles Hierter! deres nevnlige, som sidde ved Roret, som styre Verdens Skib: Da vil Fred, Lyksalighed, herske alle vegne; da vil Overdaad, Handel, Videnskaber, Kunster, kun

yttre gode Virkninger, de onde forvises i Landflygtighed. Men ligesom Hykleri iflæder sig Dydens Dragt, saa vil og en anden Geist ansees for den sande philosophiske. Eftertanke er Moder til den eene, Vetsindighed til den anden: Wiisdom er den forstes Dotter, Daarlighed den andens. Denne Geist bestrider, forkaster, alle hidindtil antagne Lærebygninger; træder uden Forstiel under Fodder alt hvad de indeholde; smidder selv i Dag nye Lærdomme, og forkaster dem i Morgen; er ivrig, paastaende, haardnakkend i sine Meninger, for det som den i Dag anseer for sandt, og beleer dem den efterfølgende; taler om Tolerance, og udfiender, beskjemmer, ja, om Magten gaves, vilde dræbe, alle Præster, Christne, alvorlige, grundige Folk, blot fordi de ei kan forestille sig Tingene som den selv; svinger prægtig om Dyden, løfter Menneske-Kierlighed op til Skyerne, og sætter paa samme Tid i Gierningen Meened, Falskhed, Grusomhed, Bold, Tyrannie, Gierighed, umættelig Vresyge paa Thronen; brammer af Kierlighed til Videnskaber, og forundrer sig tillidsmed over, hvi Verden har gjort Bæsen af de gamle Viise, Mathematique, Metaphysique, Newton, Leibnitz; ophøier Guds Majestæt, gjør atter Verden til Gud; skilddrer prægtig Sielenes Udødelighed, men betænker

tænker sig snart, og siger, at de ere materielle; afmaalder Dyden med de meest skinnende Farver, sværger efter faa Timer, at ingen Dyd findes i Verden. Denne Proteus kalder sig Philosophie; Verden bedrages af den Driftighed, hvormed den fremsætter sin Paastand. Nogle, drevne af en blind Higen efter forsængelig Ære, lære dens Sprog, ansee sig selv for store Mænd, og foragte al Resten. Andre, som ei kunne finde sig i, at Dyd, Gud, Udsødelighed, kun skulle være blotte Ord, fatte herover Affhætte til al Philosophie. Denne Banskabning hindrer derfor, mere end alt andet, den sande Philosophies Fremgang, og Letfindighed, vort Seculi Hoved-Character, favner Therapitem, og lader Ulysses fare. Heraf kommer den forunderlige Blanding af høie og nedrige, af opbyggelige og vanhellige, af viise og rasende Tænker, som paa eensgang findes hos Skribenter i dette Seculo. Nu eftertales en Plato, nu igien en Petronius. Een og den samme Mand skriver Zaire, og la Pucelle d'Orleans. Vort Seculum sætter sin Ære deri, at være bestandig ueens med sig selv.

Men disse vort Seculi gode og onde Egenheder, Genie og Character, og deraf fremspirende Sæder, have og sin Grund i flere

flere Ting, som i Climaten: Den er i Ita-
 lien, Spanien, omtrent den samme, som for
 2000. Aar; men i Frankerige, Engelland,
 Tydskland, Norden, ganske forandret: De
 Lande vare da overalt bevoxede med Skove,
 fulde af Moradser, følgelig langt koldere
 end nu. De gave allevegne en vild og for-
 virret Udsigt. De frembøde ingen andre
 Fornøielser end Jagt og Fiskerie. Indvaa-
 nernes Levemaade maatte derfor nødvendig
 blive haard og omvankende. Anden Luft,
 andre Sæder; hvorfor? Fordi Sæderne for-
 andre Arten af Luften, ligesom denne Sæ-
 derne. Algermanden hugger Skoven om,
 gjør derved Luften mildere, og sig selv stadi-
 gere. Han forglemmer at gaae paa Jagt,
 han fæster sin Bopæl paa eet Sted, han ny-
 der anden Føde, hans Legems Bygning bli-
 ver anderledes, nye Tilboieligheder, nye
 Tænkemaade, opkomme; Verden forandrer
 sig for ham, efter to til tre Slægter boer et
 andet Folk i Tydskland. Luftens Foran-
 dring alene kan ei omstøbe Mennesket; thi
 Luften forandrer sig ikke, uden Mennesket først
 har begyndt at forandre sig, og da har den
 visselig sin Indflydelse igien paa det. En
 Romer trækker nu samme Luft i sig, som
 hans Forsædre for 2000. Aar siden; og dog
 er Forforskjellen imellem dem uendelig stor: hvi
 saa? Armod, og deraf skydende haard Leve-
 maade,

maade, Mangel paa Kunster og Videnskaber, gjorde de ældste Romere til andre Gølf end de nu levende. Men Rigdom, Kunster, Videnskaber, Overdaad, Handel, støbte en Romer af Ciceronis Alder i samme Form, som en af Clementis XIII. Man maa ei lade sig bedrage af det udvortes Skin, af den store Magt Republikken da besad; thi den var erhvervet ved dens gamle Indvaaneres Sved, og vedligeholdtes med Nøie ved Soldater af de undertvungne Provincer. Romerne selv vare allerede feige; naar de finge Panem & Circenses, saa besad de alt hvad de forlangte. Den Nordiske Luft, mildere, kielnere end forhen, har ogsaa gjort os mere milde og kielne end vore Forfædre. Dog er en Italiener kielen paa een Maade, en Dansk paa en anden. Luftens Forandring og deraf flydende Føde frembringer utallige foranderlige Grader i denne Kielenskab. Forfskiellen i den vilde blive endda større, dersom Handel ei tilførte os Italiens Biine, Americæ Chocolate, og Indiens Specerier, og sammensatte derved vore Legemer af Dele, tagne fra alle Verdens fire Parter. Hvad Under, at den ganske Jords Sygdomme anfalde vort Legeme? At fremmed Lægedom, Urter, Rødder opgravne i Tatariet, i Peru, maae stille fremmede Smertes? End mere! ubeskiendte Tilbøieligheder, selsom Brynde, op-

hidser

hidser vort Blod. En Astatisk Smag besfænger vore Sandser; vi søge Fornøielse uden for Naturen, og vi berøve tilligemed Naturen sine egne. Det sidste øves alene i Italien; det første udbreder sig, Desværre! jo længer jo mere, mod Norden. Skulde det tage Overhaand, da vilde vore Sæder faae nye Skikkelse, eller rettere, Sæderne forsvinde; Tiberii og Seliogabali træde frem paa Skuepladsen, og al Dyd forgaae. Den Banskabning, som pryder sig med Philosophiens ærværdige Navn, er en Ynder af denne Skik, som den endog helliger og beslægger med de meest ærværdige Navne: Elskov, Philosophie. Sæder ere en Mængde af Exempler; Exempler ere smitsomme; de drage Mennesket ligesom med Bold til sig: Dotteren følger sin Moders Spor, Sønnen sin Faders. Exempler, store Exempler, Exempler af store Folk, de opklække ogsaa Sæderne. I det mindste danne de os udvortes, om de ei danne Hierterne. En gudfrygtig Konge gjør sit hele Folk andægtigt, alvorligt, ordentligt. En ugudelig Konge fører ind Foragt for Religionen, for Geistligheden, for Kirken; deraf flyder tilsidst Foragt for Kongen, Freløshed mod ham. Man sælger da hans Person, hans Frihed, for Penge. Intet, uden Frygt for det Tilkommende, for det Evige, kan holde den i Tømme,
der

der ei agter sit eget Liv. Lyst til Binding indskyder ogsaa paa vore Sæder: Hvad andet, end den, driver Skibene frem paa Havet, bringer Biergmanden til at nedstige i Jordens Skiod? Den giver Bindskibelighed Liv, opmuntret Arbeidsomhed, ernærer mange Tusende; men den gjør og, at Rigdom agtes høiere end Dyden, at Fædrene land, Ære, ansees som forglemte Navne, som Ting, der ere gangne af Brug, at den rige Nar sættes over den fattige Wiise. Innet er saa nedrigt, at man jo bør gjøre det for at erhverve Penge. Man kommer Landets affagte Fiende til Hielp med Penge, med Skyt, med Levnetsmidler. Det eeneste Ord: Negocie, undskylder alting. En Negociant kan ei være Landsforræder. Alting sættes nu ud paa Rente. Rigdommene blive herover meget ulige uddeelte. Mogle kiedes, væmmes, leve et tungt Liv, ved Overflod; Nøden tvinger de fleste til at arbejde; og alt det, som er tilovers af deres Fortieneste, efter at det uomgiengelig nødvendige, i den strængeste Mening taget, til Livets Ophold er fra regnet, alt det andet, siger jeg, tiener kun til, at den rige Udsuer kan af Længsel ønske sig Døden paa en Floiels Pude. Den Fattige imidlertid, naar han kun har til det alernødtørstigste, svinger ved sit Arbeid, veed ei

ei af Riedsommelighed at sige, og hverken
ønsker eller frygter Døden.

Men, da alle Ting i Verden hænge sam-
men, som i en Riede, saa have og nærvæ-
rende Sæder, nærværende Tilstand, nær-
værende Character, deres Grund i foregaaens-
de. De uendelige Vidtløstigheder, hvor-
med de Tydske Love besværes, maa de til-
deels takke Augusti og andres Regimente for
i Rom. 1700. Aar efter sin Død nærer ende-
nu Augustus tydske Jurister. Angel-Saxer-
nes, de Danskes, Normannernes, Erobring
af Engelland, bebyrder det og med tvetydige
Love. Gothernes vilde Smag fordunkler
endnu vore Bygninger, sætter os Sværd
ved Siden, og indbilder os, at det er prisen-
ligere selv at hævne sig, end at adlyde Lan-
dets Love. Reformationen førte Frihed at
tænke ind i Religionen; Frihed i den vigtig-
ste Ting maatte nødvendig indføre Frihed i
mindre vigtige. Den, der drifter sig til at
undersøge, om det er og Gud som haver tal-
let, der ei lader sig forfærde af helligede
Navne, og sporer alene efter Sandhed, han
forstrækkes mindre for en Aristoteles, en
Plato: Verden maa længe nok uden Und-
ersøgning have i 2000. Aar troet den første
i alle Ting; den frie og ubetvungne Geist lys-
ser alligevel med Sandheds Fakkell over alle
Sæt.

Sætninger, og troer intet uden hvad den kan bevise. Lutherus har omstøbt Verden. Ham maa vi takke for vor Philosophie, vor Tænke-Kraft, vor Frihed i at domme, for alle vore Videnskaber. Uden Frihed i at tænke og skrive forsvinde Videnskaber, Kunster, Vid, Velstand, Dyd. Grækers og Romeres blomstrende Tider vare frie. I Europa er nu og overalt i alle Riger meer Frihed end i de ulyksalige midlere Tider, da Frygt, Bands Tordenstraaler, Sværd og Jld, hæmmede alles Tunger, knyttede Knude for Geisten. I Engelland er meest Frihed, Pressen har der sit ubehindrede Lob; Velstand, Lærdom, Tænke-Kraft, har og der naaet den høieste Spidse; Ja, jeg tør endog paastaae, imod manges Tanker, at der findes den meste og største Dyd, det som egentlig bør kaldes Dyd. Frihed i at tænke hersker overalt mere i alle Protestantiske Lande, end i de Catholske: Hvo der ei kan see, at de første blomstre ogsaa mere end de sidste, i Forhold af deres Størrelse, Beliggenhed og andre Omstændigheder, han maa være blind. Frankerige er det mægtigste af de Catholske Lande; Der er og mest Frihed. Bastillen, Lettres de cachet, sætte dog Grændser for dets Frihed, dets Velstand. I Spanien, Portugal, er mindst Frihed; der sove og Velstand, Videnskaber, Dyden. I de andre Verdens

Erh. Selsk. Skr. 4. D. I Dele

Dele er det Navn Frihed endog ubekiendt: Det gaaer derfor og videre paa de Steder end til Sovn; den bare Død hersker der. China maa undtages: Frihed og Lyksalighed ræfke hverandre der Haanden. End større vilde den sidste blive, om den første var større.

Haard og ustadig Levemaade, Dydragelse i Skovene, gjorde de gamle Nordiske Folk uregierlige, ubøielige, stolte, til Foragtere af alle laante Egenstaber, til ene at ære det, som de ansaae for dydigt, til ene at ophøie store Egenstaber. De kiendte endda kun Regemernes Fordelse. Bed at falde ind i, og nedsatte sig i de rige Rømeriske Provincer, som laae under en mild Himmel, hvor kielne Sæder og andre Begreber herskede, lærte de ei mere end tilforn at indsee, at Sielene ogsaa have sine Fordelse. Overdaad og Bøllyst, komne til det høieste, nedtrykke og blodgiøre Sinder; den Mægtige tør da vove alt, den Fattige lider alt; de Ringe blive da et Kov for de Stores Tyrannie; de Store stride da indbyrdes om, hvo der skal have fleest Ulyksalige at herske over. Saadan var Tilstanden, da de Nordiske Folk brøde ind i det store Rømeriske Rige: Yderste Trældom herskede iblant Almuen; yderste Egenraadighed og Forvirring iblant de Mægtige. De sydlige og nordiske Sæder, blandede
sammen,

sammen, frembragte nye, som dog meest beholdte af de sidste. Heraf fremspirede Suedal, Regieringen, Slave: Standens Afstæfse. Verden kiendte da ei Republikver, ei heller Despotismus. Ligesom Videnskaber igien tiltoge, saa bleve og Sæderne mere flebne. Mennesket lærte at indsee sin Værdighed; Republikver opkomme. Kongerne lærte at kiende hvad Mennesket er; De satte Priis paa dets Ære, dets Liv, dets Belsfærd; De indsaae, at de vare satte til Regenter for at befordre Undersaatternes Lyksalighed, at de vare skabte for Mængden, og Mængden ei for dem. Disse gyldene Principia begynde dog nu hist og her at vakle. Despotismus tager Overhaand: Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas, er nogles Symbolum. Vore kielne, bløde Sæder maa nødvendig frembringe Despotismum. Gud forbyde, at Tilstanden af det Romerske Riges sidste Suk og Timer, skulde igien fornyes! En almindelig Forandring vilde da forestaae. Vi kan aldrig nok prise Himlen, at vore, vel Cenevolds: Konger, men som dog erkiende Guds og Menneskelighedens Love over sig, aldrig have forladt de Veie, som føre til deres egen og Folkets Lyksalighed, og at de samtlig have trædet i deres Formænds gode Spor.

Romerne og de gamle Nordiske Folk vare enige i at ansee Fruentimret for en Part af Menneske-Slægten: De undte dem derfor en anstændig Frihed; de gave dem Rum i alle Selskaber; de bære Erbødighed for dem: Saaledes tænke alle ædle Sieler. Den mørke Jalousie fremdrev dog nogle tykke Skyer fra Asien; opfyldte ved Araberne Italien og Spanien, og ved Slaverne Rusland, Polen; og fordervede derved meget disse Folks Sæder. Det muntre Frankerige kunde dog ei befænges med denne tungsindede Last. Derfra har siden i de nyere Tider udspreddet sig den Frihed, som Fruentimret nu nyder i mindre og større Grad i de fleste Europæiske Lande. Dette elskværdige Køn, skabt til at elskes og elske, er deels ved sin Natur, deels ved sin Opdragelse, og de Forretninger, som det sættes til, mere levende, muntert, mildt, belevent, høieligt, medlident, men derhos ustadigt, mere frygtsomt, og mindre beqvemt til lang vedholdende Glid og Slæb, end som vort. De Fruentimmer, som ere anderledes, suurseende, alvorlige, mandige, og paastaende, vanslægte og forsværge Naturen. At opvarte sine Forældre, at være om mod sin Mand, at see til sine Børn, at forestaae sit Huus, at vinde alles Yndest, at tale vel for og til alle; det er Fruentimrets Natur, det er og deres Pligt.

Fruentimret

Fruentimret bør følge sin Mand i alle Selskaber, omgaaes med alle; men derhos ei glemme, at det er indpodet paa et Træ, en Familie, som det stedse bør holde sig til, betænkende, at den indpodede Qvist ei kan rives fra Træet uden at visne. Den Omgang, som begge Kion have sammen, demper vores stolte Mod, blødgjør vore haarde Sæder, og lærer os unegteligen, at Skionhed og Yndighed have Baaben, der sønderbryde dem Styrke og Tapperhed føre. Den der ei kan bevæges ved et deiligt Ansigtets Graad, den der uden Rørelse kan ansee funklende Dines Kæft, den en mild Bedrøvelse, en ynkelig Overtalelse, ei formaaer at igiennemføre, den, hvis Siel ei smelter ved Englers Røst, han er en Tiger, han maa forsendes at philosophere i Skovene. Tyranner alene ere af saadan Art; vi andre vores meer end alt for meget. Fruentimrets Opdragelse er derfor vigtig: Bed at opdrage det vel, opdrages vi vel tilligemed. Men deres Opdragelse er formeget forsomt: Man pryder deres Legemer med Lilier og Roser, man lader Torne og Tidsel begroe deres Sind. Af Naturen ere de kielne; de bør saa være: Bed Opdragelsen gjøre vi dem vellystige, frække: Frække, vellystige Fruentimmer gjøre forvovne, liderlige Mandfolk. Vi kalde Uanstændighed, Levemaade; Ubluher, Elskov. Saa

Danne Elskerinder kan opvække og tilveiebringe alting hos deres Tilbedere, undtagen sand Elskov, Erbødighed og Bestandighed. For at nyde flygtige Elskovs-Prover, for at dele smaa Naades-Beviisninger med tusende andre, klæde og pynte vi os, meublere vore Bærelser, udstaffere vore Bogne, sætte vor Krop i Lave, og antage Venner, Sæder, Religion, alt efter det smukke Kiøns Sykke. Saadan slavisk Opførsel kan dog ei erhverve os deres Høilagtelse; De ansee os kun for Marionetter. Kiønnets Frihed er kommen fra Frankerige, dets Fordervelfer ogsaa; Ligesom Landene ligge nær dette Centrum, saa ere og deres Sæder mere og mindre besmittede. I Frankerige selv er det en Skam for en Kone at elske sin Mand, at sees i Selskab med ham; hver ligger i sin Seng, ja undertiden i sit Kammer; en Abbé fører Madame paa Comoedie, Monsieur fører igien en Actrice. Dog maa herved agtes, at Sæderne kun ere saaledes i de store Byer; paa Landet derimod hersker i de fleste Europæiske Lande en anden Yderlighed, et stille, alvorligt og strængt Væsen, en ret alt-fränkisch Levemaade: Men skal nogen af disse tvende udvælges, da er den sidste dog best; thi hvad? det er dog vel bedre at være god Kone, god Moder, god Frue imod sine Folk, end at forstaae sig paa alle Galanterier,

rier, paa al Mode, paa al Smag, og derhos tænke, at Egtestanden kun er indstiftet for at synde desto friere, at Børn ere et nødvendigt Onde, at Manden kan holde Betienere for at styre sit Huus. I de smaa Byer og paa Landet i Frankerige hersker den bedste Levemaade: Der blander Kionnet den Alvorlighed, som en forsynlig Frue, en omhyggelig Moder, bærer i sit Ansigt, med en Egetafalles Venlighed, med en vel opdraget Persons Artighed, og med en Kienders af Smag og Kunster dens Vittighed. Lad Fruentimret vedblive i alle dets Artigheder og Ziirligheder, men lad det og holdes til Gudsfrøgt, til Deconomie, lad det bedre undervises i sine Pligter: Det er gammeldags, men derfor er det endda nyttigt og sandt: Da vilde og vore Sæder blive retskafne, frie, utvungne, belevne, høflige, ziirlige, uden derfor at være fremfusende, letsindige, daarligere. Hos os lærer Fruentimret Fransk for at komme i Stand til at sige Daarligheder saavel paa Fransk som paa Dansk; da dog bemeldre Sprog er beriget med saa mange gode Berker af Moralister, Poeter, Historie-Skrivere, ved hvis Læsning man kan blive baade vittig og bedre. Naar en Mandsperson, der først kommer i den store Berden, merker, at det smukke Kion sætter en Fortieneste i at gaae paa Lærerne, og at hæl-

de til den ene Side, i at kunne spille med en Stof, i at lukke en Tobaks-Daase op de bonne grace, i at sige jivrligen og med mange Ord intet, i at være klædt mere prægtig end net, i at lægge det ene Been over det andet, i at gaae snart langsom, snart hastig, i at snøve og tale tykt og huult, og at Lærdom, Forstand, Visdom, Anstændighed, Elskov, Hjertets gode Egenskaber, veie intet imod alt dette, hvad Under om han bliver hoved-swimlet, om Hiernen forrykkes? De fleste opofre alt for at følge Moden; og end flere opofre alt for at behage Kønnet. At Dyd endnu agtes hos os, at vi endda have Sæder, derfor maa man meget takke de værdige Personer af det smukke Køn, de deres Kions og Verdens Zirater, som af Dyden laane Glands til Deilighed, og derved byde os at være dydige, fornuftige, vittige og ærbødige. Lyksalig Dmgang! Lyksalig Elskov! Værdig ævig at omsjunges, om du kan giøre Dyden til Mode.

Alle ovenmeldte Ting, Religionens, Videnskabers, Kunsters, Haandverkers og Handels nærværende Tilstand, den tiltagende Rigdom og Overdaad, den philosophiske Geist, Frihed i Dmgang, i at tænke og i Regierings-Formerne, Climaten, Foden, Exempler, Mode, og de forhen skeete Tildragelser,

gesser, alle disse tilhobe avle, frembringe, vore Sæder; og Sæderne igien, efterat de ere blevne fastsatte, virke tilbage paa alle ovenmeldte Ting. Mode og Sæder ere nu eet.

Men herved forefalder tvende Spørsmaal: Først: Om vor Levemaade er bedre end de Gamles? og dernæst: Om vi af nærværende Tilstand kan slutte, at den tilkommende vil blive enten værre eller bedre? Hvad det første angaaer, da kan ei negtes, at jo Characteren af mange Landes Indvaanere i Asia og Africa var langt bedre i forrige Tider end nu omstunder, hvortil i Europa maa lægges Grækerland; hvorimod man og maa tilstaae, at Tilstanden af det øvrige Europa er bedre nu end tilforn. Altsaa har Verden i Henseende til Lyksaligheds Udbredelse i mange Lande hverken vundet eller tabt. Den Velstand, som tilforn saaes i Sønden, sees nu i Norden. Derimod er det siensynligt, at der i de fleste Ting ere flere Lærde, flere Kunstnere, flere Manufacturister i Engelland, Frankerige, Tydskland, end der nogensinde have været i det gamle Rom, Grækerland, Egypten; hvilket viser, at Kundskab og Flid strækker sig nu til flere Personer, end forhen, og tilligemed viser, at der nu er i det mindste lige saa mange Mennesker som i gamle Dage. Vore Skibe ere mange flere i Tallet; vi bes

felle flere Steder. Rigdommene ere nu langt større: Saa store findes vel ei samlede paa eet Sted, som i det gamle Jerusalem, Persien, Rom; men de circulere mere. Religionens Kundskab er og, som jeg tilforn har været viist, ei alene mere udbredt, men endog større og mere fastsat. Videnskaberne, de grundige nemlig, ere stegne til en utrolig Højde, langt over den de havde i Athen og Rom: En Leibnitz indeholder Varronem ti gange. De smukke Videnskaber og Kunster ere, hvad de fleste angaaer, drevne lige saa vidt, som i Alexanders og i Augusti Tider. Kortelig, naar vor Tilstand og deraf flydende Sæder betragtes, saa finder jeg, at vi ere lærdere, flittigere, rigere, omgængeligere, mildere, end de Gamle, og lige saa vittige, kunstige; men derimod mindre stadige, tarvelige, oprigtige og gudsfrygtige, naar det sidste Ord tages i en vidtløftig Mening; thi en Hedning i Socratis Tid bar, endskjønt han havde en falsk Religion, større Erbodighed for Guddommen, end de fleste Christne i vore Tider.

Hvad det andet Spørsmaal angaaer: om man herefter kan vente bedre eller slettere Tider; da ere der nogle Omstændigheder, som give Haab om det forste, og nogle, som forarsage Frygt for det sidste. Man kan ei negte,

negte, at jo alle Europæiske Stater have nu udi en Tid af 100. Aar været mere frie for indbyrdes Oprør end tilforn, og derved faaet, saa at sige, en større Fasthed. Heraf flyder, at Regieringerne mere kan henvende deres Tanker til Landenes Beste og Opkomst, at Borgerne med større Glid kan drive deres Haandteringer, saasom de vide sig sikke og trygge. Slave-Standens Affkaffelse har og fort meer Eiendom ind, folgelig meer Lyst til Arbeide. De smaa Stater forsvinde efterhaanden, folgelig ogsaa de jævnlige smaa Krige. Feudal-Regieringen er næsten overalt affkaffet; de smaa Tyranner have tilligemed den taget Affskedd. Frihed i at tænke, i at skrive, har aldrig været større: Derved undersoges alting, hvad som er for og imod, sættes i det klareste Lys. Man har aldrig bedre kiendt, og tallet mere om, Menneskets Værdie og indbyrdes Lighed. Hertil komme alle de andre Fordele i de nyere Tider frem for i de gamle, som jeg nylig haver opregnet. Alt dette tilhobe taget synes at spaae os lykkelige Tider for vore Efterkommere. Vist nok er det, at, om ei usformodentlige Tildragelser komme imellem, saa kan det ei seile, at jo bedre, grundigere, udførligere Bøger i alle Videnskaber ville komme for Lyset i Eftertiden, end den nærværende Alder roser sig af; Det kan ei seile, at jo mange nye Academies,

mier, lærde Societeter, Skoler, Hospitaler, ville anlægges; Handel, Kunster, Manufacturer, udbredes i de Lande, hvor de endnu ligge i Dvale; Evangelium forkyndes paa Steder, hvor det ei tilforn har været hørt. Disse Fordelse troer jeg ganske vist at vore Efterkommere ville nyde.

Men man maa ei lade sig bedrage af Skinner: Vore Børns Tilstand kan alligevel blive slettere end vor. Andre Ting, andre Omstændigheder spaae derimod Forværring. Rigdom, Handel, som tildeels have gjort vor Tilstand bedre, taaleligere end vore Forsædres, ville, nu de drives forvidt, gjøre en modsat Virkning. Det er siensynligt, at Overdaad, kielne Sæder, vore tilligemed dem. Saa længe der endda er tilovers nogen Alvorlighed, nogen Stadighed, nogen Tapperhed, saa temperere disse Dyder den tilragende Letsindighed, Ustadighed, Kielensskab, og frembringe ved saadan Blanding Omhed, Fredelighed, Mildhed. Men skulde Overdaad tilsidst reent forjage bemeldte Dyder; saa vilde den, naar den ene sad paa Thronen, frembringe ligesaadanne Sæder, ligesaadan Tilstand, som der var i Rom under Keiserne; og vor Tilstand vilde blive endda saa meget slettere, vore Sæder endda saa meget værre, som vor Overdaad er større
og

og mere udbredt. Hvor Overdaad hersker, der regiere og Foragt for Religionen, liden Erbødighed for Gud, Haanhed over hans Tjenere, Spot over Dyden; der ere Fæderneland, Ære, Ærlighed, Troe og Love, ubekjendte Navne, der gjør Menneſket sig til Centrum af alt, der kjoebes et forfængeligt Navn ved Strømme af Blod, der tages begierligen imod den veconomiske og mechaniske Nytte af Videnskaber, og der foragtes tilligemed Videnskabernes Elskere og Dyrkere; saa at man da fordrer Virkning uden Aarsag og Grund; der ansees Kydsfhed for en Egenſkab, som nytter til intet, og blotter Landene fra Folk; der sættes alene Priis paa Rigdom, der er alting til fals for Penge. Det forunderligste er, at den samme Overdaad, Vellyst, som, drevet til en vis Grad, avler af sig Mildhed, avler derimod Grusomhed, naar den gaaer over alle Grændser. Hvo var vellystigere end Nero? hvo tilligemed grusommere? Sagen er: den yderlig Vellystige er altid frygtsom, den Frygtsomme altid mistænkelig, den Mistænkelige altid grum. Betragte vi nu, at vi ere langt overdaadigere end vore Forsædre, langt lersindigere, langt fielnere, at vi besidde langt mindre Guds-frygt, saa at Skinner af Guds-frygt endog holdes for Daarlighed, og derhos overveie, at alle Formodninger ere for, og ingen imod,

at

at de Marsager, som frembringe ovenmeldte Laster, snarere ville til- end aftage i Tiden; saa maa vi staae forfærdede, og frygte for den tilkommende Alder. Det synes og, at Overdaad, drevet til sin Høide, har paa nogen Tid yttret saadanne Virkninger, som vi, dyssede i en sød Sovn, og drømmende om lutter milde Sæder, indbildte os ei mere at skulle sees i Verden. Eodragt, indbyrdes Oprør, Konge-Mord, Bold, Tyrannie, Umenneskelighed, Grusomhed, have hist og her ladet sig see. Man tretter nu ei, om og paa hvad Maade at Dyden, Jus naturæ & gentium, Religion, Gud, bør dyrkes og drives, men, om de ere til. Dyd, Gud, ere et Problema; sættes ved Siden af Cirkelens Quadratur. Hertil kommer den store Ulighed i vor Opdragelse. Vor Amme, vore Forældre, tale os for om Gud, om det Evige, om Foragt for det Verdslige, om Guds Styrelse i Verden; Vor Præceptor plager os med Læsning, prædiker om Videnskaber og deres Nytte; I en modnere Alder siger Verden os: Skrab Penge sammen, nyd Bellyst, foragt Gud, Samvittighed, Videnskaber; Vore Forældre selv blive da en Part af Verden, og ved Opførel og Ord lære os tvertimod det, som de lærte os i vor Ungdom. En bedrøvelig Erfarenhed lærer os da, at vi ere blevne underviiste i en Religion,

ligion, som ikke mere er i Moden, foresiungne om en Dyd, som kun er tienlig til at fylde Papiret, foremalede en Anstændighed, en Undseelse, en Blufærdighed, som endog Fruentimret længe siden har givet Afskæed, oplærte i Videnskaber, som ei føre til noget, som belees næsten af alle, fra den, der staaer næst Thronen, og indtil den, der gaaer om med Murmeldyr, Videnskaber, paa hvis Kundskab fast aldrig sees i Embeders Uddelelse, som kun skeer til dem, der ziirligst kan boie Ryggen. Hvad Under derfor, at vi ere ustadige, letsindige, i bestandig Modsigelse med os selv, tvivlsomme, uvidende om hvad vi skulle lade og giøre, selvflogne, egenkierlige! Hvad Under derfor, at Letsindighed er vor Hoved-Character! — Opdragelsen sigtede hos Romere, Græcker, til et bestandigt Maal fra Buggen af; Deres Dyrer og Lyder stode derfor i Forbindelse sammen, vare Følger den ene af den anden. Vor Opdragelse er derimod saa forvirret, at man næsten kan sige, at vi aldeles ingen have; den offentlige er i det mindste for længe siden afskaffet; Virkningen bliver derfor sin Aarsag liig: En Proteus kommer ud; see det er vor Character!

Men det meste af det hidindtil sagte passer sig alene paa den christne Verden, og udi den findes endda anseelig Forskiel imellens
de

de adskilte Folk. Jeg vil derfor nu med saa Træk give de fornemste Folks Character, protesterende derhos, at jeg ei tillægger alle Personer af hvert Folk de Egenheder, som nu af mig skal opregnes, men kun Mængden af dem, hvorved ogsaa maa iagttages, at i de fleste og Hoved-Tingene ligne alle sleske Folk hinanden, alle usleske ligeledes, og alle vilde ogsaa. Det staaer og fast, at Almuen hos de sleske Folk, og de Store ligeledes, have fast overalt forskjellig Character: Med den første befatter jeg mig ikke saa meget; det er kun fornemmelig den store Verden jeg skildrer. Almuen ligner en raa Diamant; de saa kaldte honette Personer sleske Diamanter, hvilke kan slibes med mange Kanter. Nu til Sagen: Indvaaneren af de Europæiske Colonier i de 3. Verdens Parter er i de rige Lande stræbsom, vellystig, overdadig i høieste Grad, henfalden til Drik, Spil og Fruentimmer, og det saa meget mere, som hans Character ei har nogen Blanding af Videnskaber: Den Nytte, som de tilveiebringe i Europa, fører Bunden derfra til ham; selv kiender han dem ikke, og derfor foragter han dem. En Portugisers i Brasilien hans Character er en forunderlig Blanding af Andagt og Grusomhed. Han ligger paa Knæ, og har i Diesigt for sig et Mariæ Billed eller Crucifix, og en Slave som vidstes næsten

næsten til dode. En Peruvianer gaaer saa vidt i Stolthed, Pragt, Yppighed som det er mueligt. Fruentimret der bær Edelstene af Tonder Gulds Bærdie paa sig. Jordskielvet i Lima lærte dem for første gang at bruge Gødderne.

De Bilde i America ere sterke, behændige, dristige, uforsagte, uovervindelige i Smerte, giestfrie, grusomme, Kydske, uvidende, elskende Frihed over alle Ting.

De Sorte i Africa ere lade, ureenlige, dumme.

Morerne ere feige, grusomme, lidelige, tyvagtige.

Araberen fører en omvankende Levesmaade, er giestfrie, alvorlig, stridbar, ordholdig, lever af Rov. Det samme kan og siges om Tataren.

Japoneseren er høflig, høimodig, tapfer, lydlig imod Øvrigheden, endog til Kæserie, grusom, og agter sit Liv ringe.

Chineseren overgaaer i Høflighed og Ceremonier langt Europæeren, er ei uersfaren i Videnskaber, slug i Handel, behændig.

dig i Kunster, overmaade flittig, nøisom, Tyran over Fruentimret, feig, meget erfarren i Ugerdyrkning, overtroisk i Almjndelighed, dog beskyldes dens Regentere, Biise og Store, for at være Atheister.

Indianeren er lad, en Feil som den varme Luft altid fører med sig, naar den ei ved andre tilfældige Omstændigheder dæmpes; han er tapper, medlidende, gavmild, nøisom, tarvelig, i Elskov alene umaadelig.

Persianeren er alvorlig, dybtænkende, Asiens Engellænder, hæftig i sine Passioner, tapper, nøisom, umaadelig i Elskov, Tobak og Opium.

Tyrken er streng, alvorlig, stille, saa at han kan henbringe en heel Dag siddende paa eet Sted uden at tale et eneste Ord; han er ordholdig, tapper, tarvelig, gudfrygtig paa sin Maade, gavmild, hengiven til Fruentimmer.

Grækeren er ubeständig, letsindig, trosløs, nedrig, slavisk, liderlig, vittig, velskabt.

Portugiseren er underfundig, lumsk, overtroisk, grusom, feig, i høieste Grad jaloux over sit Fruentimmer.

Spanieren

Spanieren er overtroisk, gider ikke gierne arbeide, er nølsom, tarvelig, tapper, bestandig i Elskov, saa at mangfoldige Aars Graværelse ei formaaer at forandre den; han er alvorlig, dybtænkende, ædelmodig, stolt.

Italieneren er høffig, alvorlig, sindrig, en Elsker af alle gode Kunster og Videnskaber, falsk, hevngierrig, meget hengiven til Sandernes Fornøielse, gierrig, og beskylt for at være henfalden til unaturlige Lyster, og at have meget vanslægtet fra sine Forfædres Tapperhed. Den Evang, som han tilforn holdte Fruentimret udi, begynder nu at aftage.

Schweizeren elsker Frihed over alle Ting, er gudfrygtig, tapper, tarvelig, arbeidsom, sindig, lærd, ordentlig, ærlig, ordholdig: Astræa, den gyldene Alder, synes at have flygtet til ham.

Franstemanden er lærd, vittig, belevet, høffig, sindrig, flittig, ærefier, troe mod sin Konge, tapper; men derhos flygtig, letfindig, i bestandig Modsigelse med sig selv, fielen, vellystig.

Engelstemanden kiender ei Maade i nogen Ting: Han er enten overmaade god

eller overmaade ond, skatter Friheden over alt, og anseer sig, siden han har meest Frihed, for den fornemste blant alle Folk; indseer ene tilgavns Menneskets Bærdighed, er stolt, høimodig, vanskelig i at indgaae Benskab, men bestandig i det, ordholdig, alvorlig, dybtænkende, viis, lærd frem for alle, arbeidsom, lidet agtende sit Liv; gudfrygtig og exemplarisk som Apostlerne, naar hans Forestillings-Kraft engang er bleven vort af Religionens Billed; ugudelig, bespottelig og ryggesløs som Babylonierne, naar Verden derimod blinder hans Dine. Det er ellers ei saa meget Belyst, som Caprice, der gjør ham ugudelig; han vil i alting vise sin Frihed i at vælge.

Hollænderen er flittig, stadig, phlegmatisk, roes mest af Binding, og dernæst af Rolighed, fri for buldrende Passioner, aabenhiertet, trofast i Benskab.

Den Tydske maa deles i tvende Slag, den Catholske og den Protestantiske. Begge ere tappe, paalidelige, arbeidsomme, ærefiere; den Catholske er overtroisk; den Protestantiske var før gudfrygtig, nu retter han sig meget efter Moden. Lærdom, Kunster, Videnskaber, blomstre hos ham, helst hos den sidste; fornemmelig er han meget oplagt til

til mechaniske Kunster. Belyst begynder at
giøre stor Fremgang.

Russens Character er endnu ei udviklet;
han staaer i Grændseffillet imellem de slebne
og uslebne Folk.

Ungaren er stridbar, giestfrie, heftig,
aabenhierted. Kunster og Videnskaber ligge
endnu hos ham i Svøb; hans Character er
derfor ei saa foranderlig som andre Folks;
den har ei saa mange Skygger, men er mere
eens.

Polakken er stridbar, høimodig, ikke
arbeidsom; hans Indretning hindrer hans
Character at blive virksom.

Svensken er tapper, nøisom, arbeids-
som, ærefier, alvorlig.

Hvad de Danske og Norske angaaer,
da nærme de sig, saavidt Omstændighedernes
Forskjel det vil tillade, de første til Franske-
mændene, og de sidste til Engelsemændene.